

זבחים ז' – כפרה ושינויי כוונה בעולה חטאת פסח ושלמים

שאלות:

1. לאחר שחיטת שעיר עצרת הראשון, מצאו שרץ בעזרה. האם השעיר השני, יכול לכפר על הטומאה החדשה?

האם קרבן עולה מכפר על עבירות שלאחר הפרשתו

הגמרא ממשיכה את הדיון בשאלה האם קורבן עולה מכפר על עבירות שנעשו לאחר הפרשתו. הניסיון האחרון להוכיח היה מדין שני שעירי עצרת לפי שיטת **רבי שמעון**. **רב פפא** דחה את ההוכחה בסברה ש"לב בית דין מתנה עליהן", אך הגמרא הקשתה עליו **שרבי שמעון** בכלל לא סובר את הדין הזה.

- **ההוכחה שרבי שמעון לא סובר את הכלל:** כי **רבי יוחנן** פסק שתמידים שנשארו מתרומת השנה שעברה, לפי **רבי שמעון** אינם נפדים תמידים (אלא גופם מוקרב ל'יקיץ המזבח'), ולפי **חכמים** כן נפדים. כלומר, חכמים סוברים שבית דין התנו מראש שאם התמידים לא יוצרכו, קדושתם לא תחול והם יוכלו להיפדות (אפילו ללא מום) ולהירכש מחדש מתרומת השנה החדשה. **רבי שמעון**, לעומת זאת, לא סובר את סברת התנאי הזה.
- הגמרא מקשה קושיה נוספת על עצם הניסיון ללמוד מדעת **רבי שמעון**. היא מביאה שאלה ששאל **רבי ירמיה** את **רבי זירא**: בשעירי עצרת שאת דמם קיבלו בשני כוסות נפרדים, זרקו את דם הראשון, האם השני מכפר על טומאה שאירעה *בין זריקה לזריקה*? מעצם השאלה הזו משמע, של**רבי ירמיה** היה פשוט שהדיון המקורי של **רבי שמעון** עוסק בכפרה על עבירה שנעשתה בשלב מאוחר יותר, כלומר אחרי השחיטה (בין שחיטה לזריקה), ולכן לא ניתן כלל ללמוד ממנו לשאלתנו המקורית, שעוסקת בכפרה על עבירה שנעשתה בין ההפרשה לשחיטה.
- הגמרא דוחה את הראיה הזו, ומסבירה שייתכן **שרבי ירמיה** הסתפק בשני הדברים: גם בכפרה על עבירה שבין ההפרשה לשחיטה, וגם בכפרה שבין השחיטה לזריקה השאלה המרכזית האם עולה מכפרת על עבירה שלאחר הפרשה נותרת ללא הכרעה ברורה (כפי שמציין רש"י).

2. אריאל שוחט את קורבן התודה שלו, ומתכוון לשם כבש שהפריש דניאל לקורבן תודה. האם קורבנו של אריאל פסול?

מחלוקת ב'שינוי קודש' בתודה

הגמרא פותחת במחלוקת אמוראים לגבי 'שינוי קודש':

- **המקרה:** אדם שוחט את קורבן התודה שלו, ומתכוון לשם קורבן התודה שהפריש חברו (**רש"י** מדגיש שהכוונה היא כמו מי ששוחט 'חטאת חֶלְב' לשם 'חטאת דם', ולכן זהו 'שינוי קודש' ולא 'שינוי בעלים').
- **רבה** אומר **כשרה**, כי בסופו של דבר "תודה לשם תודה נשחטה". **רב חסדא** אומר **פסולה**, כי הכוונה צריכה להיות לשם התודה הספציפית שלו, ולא לשם תודה השייכת למישהו אחר (דין הנלמד משלמים ונכון לכל הקורבנות).

הוכחת **רבה** ודחייתה: **רבה** מנסה להוכיח את שיטתו מברייתא של **אבא חנין**, שלומדת מהפסוק "**וּבְשֵׁר זָבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו**" שתודה שנשחטה לשם שלמים – כשרה (כי תודה נקראת שלמים), אבל שלמים שנשחטו לשם תודה – פסולים.
רבה מדייק מכאן: אם שלמים לשם תודה פסולים, משמע שתודה שנשחטה לשם תודה אחרת – כשרה.

הגמרא דוחה את הדיוק כי אולי הכוונה שתודה לשם תודה שלו כשרה, אבל לא לשל חברו. אבל אז קשה שהיה עדיף היה לברייתא לחדש דין גדול יותר (שתודה לשם תודה אחרת פסולה, וכל שכן שלמים לשם תודה). אבל הגמרא מתרצת כי יש חידוש בכך שאפילו שלמים של אדם עצמו שנשחטו לשם התודה של עצמו – פסולים. וראיית **רבה** נדחית

3. אביתר הפריש קורבן עולה ונפטר. בנו, גיא, מקריב כעת את העולה. האם הקורבן יכול לכפר לגיא, על כך שביטל מצוות לולב?

סדרת דיוקים של רבא בדיני חטאת ועולה

הגמרא מביאה סדרה של פסיקות של **רבא**:

○ **שינוי קודש בחטאת**: חטאת שנשחטה לשם חטאת אחרת (למשל, חטאת חלב לשם חטאת דם) – **כשרה**. אבל אם נשחטה לשם עולה – **פסולה**, כדרישת הפסוק ("**וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֻטָּאת**").

○ **שינוי בעלים בחטאת**: חטאת שנשחטה עבור אדם אחר שחייב חטאת – **פסולה**. הסיבה: הפסוק אומר "**וְיִכַּפֵּר עֲלָיו**" – ולא על חברו הדומה לו בחיוב. אבל אם שחטה עבור אדם שחייב עולה – **כשרה**, כי הוא לא "דומה לו" בחיוב, והפסוק 'עליו' לא חל.

○ **חטאת על מי שלא חייב כלום**: חטאת שנשחטה על מי שלא חייב כלום – **פסולה**. הסיבה היא שאין אדם בישראל שפטור לגמרי מביטול מצוות עשה. ומאחר שלדעת **רבא** שחטאת מכפרת גם על ביטול מצוות עשה (מקל וחומר מחייבי כריתות), הרי שכל אדם בישראל נכלל בפסול של "עליו ולא על חברו".

הגמרא **מקשה** כיצד זה מסתדר עם הדין הקודם (ששינוי לחייב עולה כשר). **התירוץ**: חטאת מכפרת על עשה רק בדרך אגבית (**מקופיא**), ולא באופן ישיר (**מקיבעא**). לכן, אם אדם כבר הפריש קורבן עולה, כל ביטולי העשה שלו "משויכים" כבר לעולה, והחטאת לא קשורה אליו. במקרה כזה, שחיתת החטאת עבורו נחשבת 'שלא כמינו', והיא כשרה.

○ **עולה לאחר מיתה: רבא** פוסק שעולה שהובאה אחרי מות הבעלים ונשחטה ב'שינוי קודש' (לשם שלמים) – **פסולה** (כלומר, היורש חייב להביא אחרת והיא אינה מכפרת לו על עבירות עשה שלו). אך אם נשחטה ב'שינוי בעלים' – **כשרה** ולא צריך להביא אחרת, כי "אין בעלים לאחר מיתה". **רב פנחס**, לעומת זאת, חולק וסובר ש"יש בעלים לאחר מיתה" – כלומר, היורש נחשב בעלים לכל דבר, גם לעניין שאם שינו בבעלים, הוא יצטרך להביא קורבן אחר, וגם לעניין שהיא יכולה לכפר לו על עבירותיו.

○ **מהותה של עולה: רבא** קובע שעולה היא **דורון** (מתנה) ולא קורבן כפרה במובן הפשוט. התשובה היא שמכפרת, אבל העולה היא רק "מתנה" שבאה לאחר מכן. לכן, גם סדר הקורבנות הוא שקודם כל מביאים חטאת (ה"פרקליט" שמכפר), ורק אחרי שהתכפר, מביאים את העולה כדורון למלך.

4. הכהן שחט את הקורבן של נועם לשם פסח, אך לא התכוון לשם פסח בשעת קבלת הדם. האם הקורבן פסול?

מקורות הפסול המיוחד בפסח ובחטאת

הגמרא חוזרת לדין המשנה שקבע שפסח וחטאת הם חריגים ונפסלים לגמרי בשינוי כוונה, ומחפשת את המקורות לכך מהתורה.

מקורות לדין פסח:

המקור למצווה לכתחילה:

- **שינוי קודש:** נלמד מהפסוק "וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח" – שכל עשיותיו יהיו לשם פסח.
- **שינוי בעלים:** נלמד מהפסוק "זָבַח פֶּסַח הוּא" – שאם אינו עניין לשינוי קודש (שלמדנו מהפסוק הקודם), ילמד על שינוי בעלים.

המקור שהפסול הוא לעיכוב (ולא רק למצווה):

רב ספרא, לומד שהעיכוב נלמד מהמילה המיותרת "הוא", המדגישה שרק בהווייתו כפסח הוא כשר.

הרחבה לשאר עבודות: הגמרא מציעה להרחיב את דין הפסול משחיטה לשאר עבודות הדם מהכלל של "הואיל וגלי גלי", אבל **רב אשי** לא סובר כך ומציע מהלך אחר:

- פסוק אחד בפסח מלמד על **המצווה** לכתחילה לעשותו לשמו.
- מההיקש הכללי לשלמים בפסוק "**זאת התורה**", לומדים שהמצווה הזו היא רחבה ואינה מחלקת בין ארבע העבודות, וכוללת גם שינוי קודש וגם שינוי בעלים.
- כעת, מאחר שיש לנו פסוק נוסף בפסח (שאינו נצרך עוד למצווה), הוא מלמד שהדין הוא **לעיכוב**.

התפקיד החדש של המילה "הוא": הגמרא מקשה, אם למדנו את העיכוב מהפסוק הנוסף, לשם מה נצרכה המילה "הוא"? התשובה היא שהמילה "הוא" באה למעט את קורבן האשם, וללמד שבו הכוונה 'שלא לשמו' אינה פוסלת לעיכוב, מכיוון שהמילה "הוא" שנאמרה באשם נכתבה רק אחרי הקטרת האימורים, שלב שלא מעכב בכפרה.

מקורות לדין חטאת:

שחיטה: נלמד מהפסוק "וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת" – שהשחיטה תהיה לשם חטאת.

הגמרא תמשיך לדון במקורות לדין חטאת בשאר העבודות בדף הבא.